

Industrieweg 4 en 6, Heusden-Zolder

Programma van Maatregelen

Auteur:

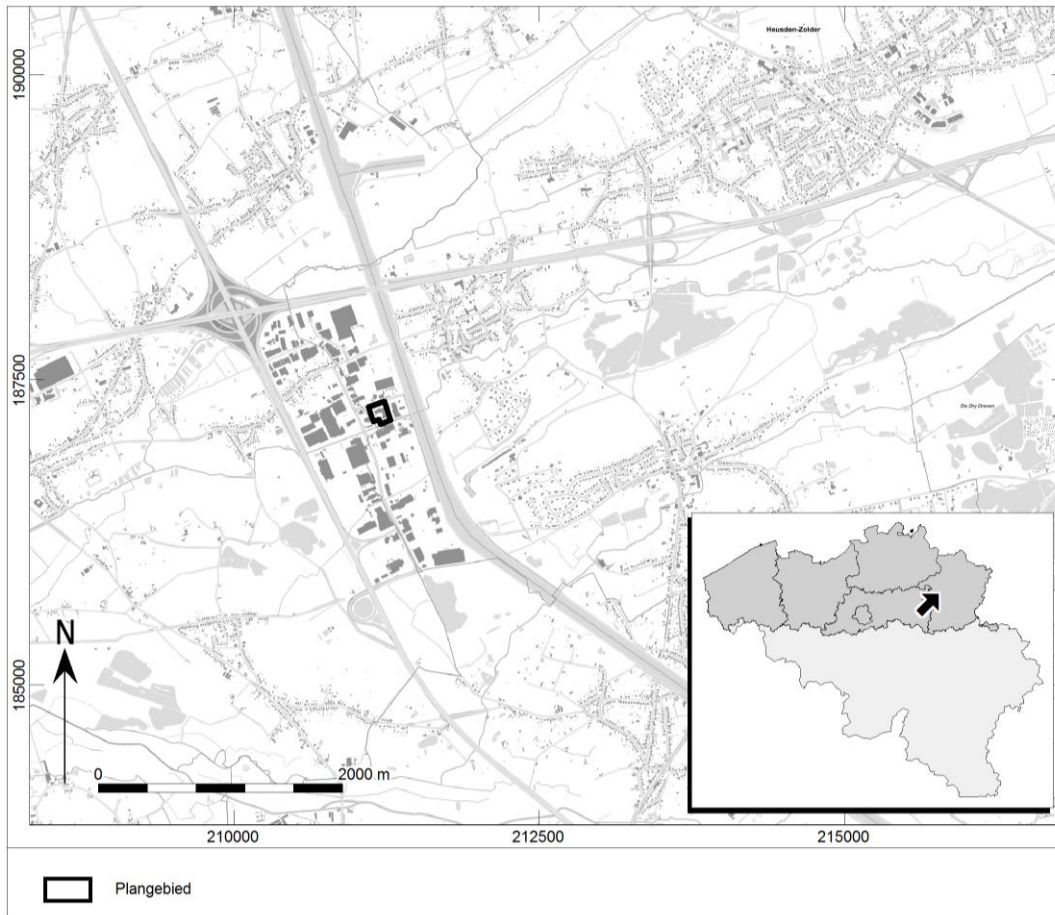
C. Dockx (veldwerkleidster)

Autorisatie:

J.A.G. van Rooij (OE/ERK/Archeoloog/2017/00169)

1 Inleiding

Het Vlaams Erfgoed Centrum heeft in mei 2017 een archeologienota opgesteld naar de archeologische waarde van de locatie Industrieweg 4 en 6 te Heusden-Zolder (afb. 1). De archeologienota bestaat uit een bureauonderzoek en een landschappelijk bodemonderzoek en werd uitgevoerd naar aanleiding van een de voorgenomen verkaveling van een bestaand perceel.

Afb. 1. Locatie van het plangebied.

2 Het vooronderzoek zonder of met ingreep in de bodem

2.1 Het uitgevoerde vooronderzoek

In het kader van het vooronderzoek werd een bureauonderzoek en een landschappelijk bodemonderzoek uitgevoerd. Op basis van de gegevens van het landschappelijk bodemonderzoek kon de geologische en bodemkundige situatie beschreven worden. Uit deze resultaten is gebleken dat de grootste zone van het plangebied (met boringen 1 t/m 12 en 14) bestaat uit een 2,5 m dik recent ophogingsdek. Onder dit pakket bevindt een diep natuurlijk bodemprofiel. De bodemopbouw van dit natuurlijk bodemprofiel bestaat hier van onder naar beneden uit de volgende lagen: een verspoelde, zwartbruine, sterk humeuze, zandlaag gevolgd door (lokaal) de dunne slappe kleilaag nr. 3 met daarop de verspoelde, matig humeuze bruinrijze zandlaag. Hierop bevindt zich een gemiddeld 250 cm dikke laag met geelgrijs zand. De overgangen van deze kalkloze lagen zijn meestal abrupt.

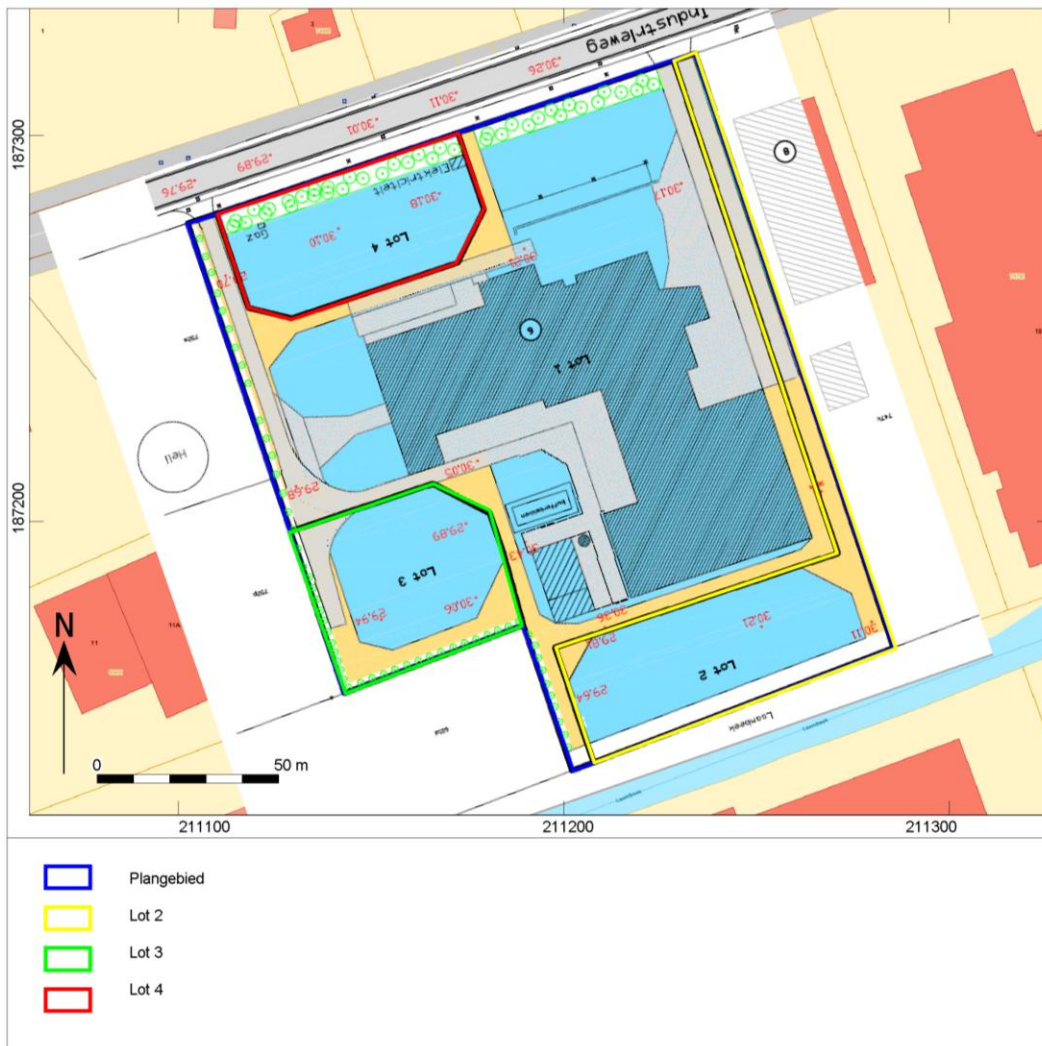
In het smallere noordelijke deel van het plangebied, wat overeenkomt met de zone waar lot 4 gelegen is, is het ophogingsdek maar 1,5 m dik. De bodemopbouw heeft een duidelijke andere en meer wisselende laagopbouw (zone boringen 13, 15 tot en met 17). Dit verschil valt op te maken uit het dwarsprofiel, de boorbeschrijving en de foto's van deze boringen.

De bodemopbouw is hier van onderen naar boven als volgt: De onderste laag is als zware geoxideerde, stevige leemlaag in boring 13 op een diepte van 240 cm –mv geïnterpreteerd. De onderkant van deze leemlaag is tot op 300 cm – mv niet bereikt en kenmerkt zich in de boringen 15, 16 en 17 als een niet verspoelde, compacte matig fijne laag met wisselend gekleurd zand. Dit komt er op neer dat het aanwezige bodemarchief hier nog relatief intact is. Wanneer men tot op een diepte van meer dan 1,5 m zou graven, wordt dit intacte bodemarchief dus verstoord. Dit is echter niet het geval. Naar aanleiding van het potentieel archeologisch niveau binnen lot 4 wordt in artikel 6.2.1 van de bindende en verordenende verkavelingsvoorschriften gestipuleerd dat alle op lot 4 op te richten bedrijfsgebouwen op paalfunderingen moeten komen te staan. Het begrip 'paalfundering' wordt in de bindende en verordenende verkavelingsvoorschriften als volgt gedefinieerd: *'fundering waarbij het eigen gewicht van het bouwwerk en de daarop uitgeoefende krachten via (ondergrondse) ingeheide palen of heipalen worden overgebracht naar de dragende ondergrond'*. Op die manier wordt het bodemarchief slechts minimaal verstoord. Bijgevolg is verder onderzoek niet noodzakelijk en zullen de kosten ervan bovendien op generlei wijze opwegen tegen de baten. Het vooronderzoek dient bijgevolg als zijnde volledig afgerond te worden gezien.

2.2 Aan- of afwezigheid van archeologisch erfgoed

Het bestaande perceel zal verkaveld worden in vier nieuwe loten met het oog op het intensiveren van de bedrijfsactiviteiten op het bedrijventerrein en het behouden van het bestaande gebouw. Zo heeft lot 2 een oppervlakte van ca. 3300 m², lot 3 een oppervlakte van ca. 2055 m² en lot 4 een oppervlakte van ca. 2008 m². Het overige deel van het plangebied heeft een oppervlakte van nog ca. 13497 m².

In een volgend stadium worden bijkomende gebouwen opgetrokken, namelijk bedrijfsverzamelgebouwen, waar verschillende ondernemingen zich zullen kunnen huisvesten. Bijkomend zal er extra wegenis aangelegd worden zodat alle loten toegankelijk zijn en wordt er een groenzone voorzien met bomen en struiken. Van deze toekomstige gebouwen en leidingen zijn echter nog geen plannen beschikbaar waardoor geen duidelijke inschatting kan gemaakt worden van de impact van de toekomstige verstoringen.

Afb. 2. Aanduiding van de te verkavelen loten binnen het plangebied.

2.2.1 De resultaten van het bureauonderzoek

Uit de geraadpleegde aardwetenschappelijke bronnen uit het bureauonderzoek blijkt dat het plangebied zich in het dekzandgebied bevindt. Op basis van de ontstaansgeschiedenis van het dekzand, kunnen in potentie archeologische resten vanaf het Finaal-Paleolithicum (geologisch tijdperk Weichseliaan (=Laat-Pleistoceen)) verwacht worden. Het plangebied bestaat hier hoofdzakelijk uit een Pfp-m-bodem, een zeer natte grond op lichte zandleem zonder profielontwikkeling en een kleiner deel van het plangebied bestaat uit een Zdfc-bodem, een matig natte zandgrond met weinig duidelijke humus en/of ijzer B-horizont. Echter, het plangebied is reeds bebouwd waardoor het bodemarchief mogelijk reeds werd verstoord bij de constructiewerken van deze gebouwen. Landschappelijk is het plangebied eerder laag gelegen in het Demerbekken op een hoogte tussen 25 en 31 m +TAW. Daarnaast stroomt ten zuiden van het plangebied de Laambeek, waarvan de ontstaansgeschiedenis niet gekend is en ten oosten het Albertkanaal, dat kunstmatig werd aangelegd.

Er kunnen zich bijgevolg in potentie resten uit het Finaal-Paleolithicum en Mesolithicum bevinden aan het oorspronkelijk maaiveld waarbij deze zich manifesteren in de vorm van vuursteen en houtskoolconcentraties. Resten vanaf het Neolithicum tot en met de Middeleeuwen kenmerken zich door een sporenniveau en zullen zich manifesteren in de vorm van overblijfselen van nederzettingen, kuilen, putten en erfafscheidingen. Het sporenniveau is het beste zichtbaar juist onder de bouwvoor (Ap-horizont). Momenteel is de exacte dikte van de bouwvoor niet geweten, alsook de diepte en de intactheid van de Bt-horizont niet. Aangezien het plangebied momenteel bebouwd is, bestaat de mogelijkheid dat het bodemarchief reeds sterk verstoord werd door bouwwerken in het verleden.

Op basis van de historische bronnen en het kaartmateriaal blijkt dat het plangebied gedurende lange tijd in gebruik was als akkerland of weiland sinds de 18de eeuw. Pas in de loop van de jaren '70 werd het plangebied uiteindelijk bebouwd en werd er in deze omgeving een bedrijventerrein voor industrie en handel ontwikkeld. De bebouwing nam in de loop der tijd sterk toe en er werden verschillende wegen aangelegd. Dit is duidelijk te zien op de luchtfoto's van 1979-1990 en 2013-2015. Hierop is te zien dat de bebouwing op het plangebied zelf en op de aanpalende percelen uitbreidde. De Laambeek die ten zuiden van het plangebied stroomde, bevindt zich daar nog steeds en ten oosten van het plangebied werd het Albertkanaal aangelegd. Verder is er in de nabije omgeving van het plangebied geen CAI-melding, maar bevinden zich deze op verdere afstand. Deze meldingen tonen ook aan dat de omgeving voornamelijk resten en/of sporen vertoont uit de Nieuwe Tijd. Toch zijn er twee locaties op respectievelijk 650 m en 890 m van het plangebied waar lithisch materiaal werd aangetroffen. Op ca. 1060 m van het plangebied werd een Keltisch zonnwiel uit de Metaaltijden teruggevonden. Daarnaast werden op respectievelijk 700 m en 1060 m van het plangebied resten en sporen aangetroffen uit de middeleeuwen. Tot slot zijn er nog twee zones, één ten noordwesten en één ten zuiden van het plangebied, gekarteerd als zone waar geen archeologie meer te verwachten valt.

Via de historiek van de dorpen Heusden en Zolder, die in 1977 fuseerden tot Heusden-Zolder, is geweten dat Heusden voor het eerst werd vermeld in 1019 en Zolder in 1154. Er is verder ook geen andere kennis over het ontstaan van deze beide dorpen.

Uit de hier bovenstaande gegevens is er voor het plangebied een archeologische verwachting vanaf het Laat-Paleolithicum. Hierbij is er een hoge archeologische verwachting voor Finaal-Paleolithicum en Mesolithicum. Daarnaast is er een middelhoge verwachting vanaf het Neolithicum tot en met de late middeleeuwen. Tot slot is er een lage verwachting vanaf de Nieuwe Tijd omdat het plangebied op de historische kaarten in gebruik was als akkerland of weiland.

De geplande verkaveling zou een impact kunnen hebben op eventuele intacte archeologische resten. Het bureauonderzoek heeft nog onvoldoende informatie gegenereerd om de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende te staven. In dit stadium van het vooronderzoek is het aangewezen om eerst een landschappelijk bodemonderzoek uit te voeren. Met dit onderzoek wordt op een zeer gerichte, onschadelijke manier de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis in kaart gebracht. Verder wordt ook de intactheid van de bodem bekeken om de archeologische potentie in te schatten.

Vervolgonderzoek in het plangebied heeft een groot potentieel tot kennisvermeerdering. In de gemeente is tot op heden nog maar weinig archeologisch onderzoek uitgevoerd. Dit plangebied biedt de mogelijkheid om inzicht te krijgen in de positie van bewoningslocaties in het landschap. Voor de perioden hierna kan kennis bekomen worden over een eventuele bewoningscontinuïteit of juist discontinuïteit en over de ouderdom van Heusden-Zolder.

2.2.2 De resultaten van het landschappelijk bodemonderzoek

De grootste zone van het plangebied (met boringen 1 t/m 12 en 14) bestaat uit een 2,5 m dik recent ophogingsdek. Deze zone betreft een begraven Holoceen, nat beekdal van de Laambeek (afb. 37). Deze beek meanderde door dit dal, hierdoor zijn eolische Pleistocene lagen (zoals laag nr. 7) hier zeker dieper dan 3 of 4 m –mv geërodeerd. Vindplaatsen zoals kampementen uit de steentijd zullen niet in dit beekdal aanwezig zijn.

Een noordelijke en smallere zone van het plangebied (afb. 37, boringen 13, 15 t/m 17) betreft een vroeger hoger gelegen rand van het beekdal. De begraven laagopbouw kenmerkt zich door een wisselende top met zand en leemlagen die waarschijnlijk gebruikt zijn als akkergrond (laag 5 of eventueel 6). Het recente ophogingspakket, laag nr. 1, is hier met 1,5 m dikte veel dunner. De top van de diepste en oudste leem- en zandlaag nr. 7 kan door overstromingen van de Laambeek geërodeerd zijn geraakt. Vuursteensites die zich manifesteren door een enkele vondstlaag kunnen hierdoor hier niet meer in situ zijn, tevens kan door ploegwerkzaamheden van de landbouwers deze sites verploegd zijn.

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek had het gehele plangebied wegens het voorkomen van eolische afzettingen (afb. 10) een hoge archeologische verwachting vanaf het Laat-Paleolithicum tot Nieuwe Tijd. Op basis van de resultaten van het landschappelijk bodemonderzoek moet deze verwachting gewijzigd worden. Het zuidelijke en grootste deel van het plangebied bevindt zich in het opgevulde beekdal van de Laembeek. De archeologische verwachting voor deze afzettingen moet afgeschaald worden tot een lage archeologische verwachting voor watergerelateerde Holocene vondsten. Deze kleine puntlocaties zijn zeer moeilijk in een beekdal te karteren. Oudere perioden zijn hier door verspoelingen in het Holoceen niet meer te verwachten.

De noordelijke hogere afgedekte zone met de rand van het beekdal, krijgt een kleine verwachting voor intacte gebleven vindplaatsen vanaf het Laat-Paleolithicum tot Mesolithicum, een middelhoge verwachting vanaf het Neolithicum tot Middeleeuwen en lage verwachting voor bewoning uit de Nieuwe Tijd.

Op basis van de mondelinge toelichting van de eigenaren van het plangebied staan de huidige fabrieksgebouwen in het beekdal vanwege de slappe bodem op palen. De toekomstige bedrijfsgebouwen komen in het beekdal tevens op palen te staan. Aangezien de beekafzettingen hier zijn afgedekt met 2,5 m recent zand en de verwachte vondstcomplexen hier watergerelateerde puntlocaties zijn (lage verwachting) en men waarschijnlijk gaat funderen op palen is de kans op verstoring van eventuele vondsten hier uiterst klein. De diepe archeologische waarden worden in deze zone niet of nauwelijks door deze plannen bedreigt. Voor het smallere noordelijke deel is de archeologische verwachting hoger (afb. 37, 2797 m²). Indien men hier dieper graaft dan 1,5 m is de kans aanwezig dat archeologische waarden hier vergraven worden. Indien echter op lot 4 van het verkavelingsplan de gebouwen op palen worden geplaatst, is de verstoring minimaal. In artikel 6.2.1 van de bindende en verordenende verkavelingsvoorschriften wordt gestipuleerd dat alle op dit lot 4 op te richten gebouwen op paalfunderingen moeten komen te staan. Het begrip paalfundering wordt in de bindende en verordenende verkavelingsvoorschriften als volgt gedefinieerd: *'fundering waarbij het eigen gewicht van het bouwwerk en de daarop uitgeoefende krachten via (ondergrondse) ingeheid paken of heipalen worden overgebracht naar de dragende ondergrond'*. In datzelfde artikel van de bindende en verordenende verkavelingsvoorschriften wordt bovendien gestipuleerd dat alle op lot 4 op te richten bedrijfsgebouwen niet mogen voorzien in kelders, zijnde gebouwde ruimten die ondergronds (onder het maaiveld) gesitueerd zijn. De op lot 4 op te richten bedrijfsgebouwen kunnen, in toepassing van de bindende en verordenende verkavelingsvoorschriften, uitsluitend voorzien in bovengronds (op en boven het maaiveld) gesitueerde gebouwde ruimten.

3 Advies op basis van de resultaten

Op basis van deze gegevens wordt door het Vlaams Erfgoed Centrum geen verder onderzoek geadviseerd. De geplande werkzaamheden vormen geen bedreiging voor het bodemarchief. Er hoeft geen programma van maatregelen te worden opgesteld.

Ondanks het advies tot vrijgeven van het terrein, blijven de bepalingen voor het melden van toevalsvondsten van kracht, conform artikel 5.4.1 van het Onroerendergoeddecreet. De civieltechnisch uitvoerder is verplicht eventuele toevalsvondsten binnen drie dagen na ontdekking te melden bij Onroerend Erfgoed.